

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı: 3

Birinciteşrin 1941

Cilt: I

FRANSA KIRALI LOUIS XVI.'NIN SELİM III.'E NÂMESİ

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. 2/1

Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv kılavuzunun birinci fasikülünde, bu malzemenin tarihçesinden ve mahiyetinden bahsolunduğu sırada [1] işbu Arşivde (Lâtince, Yunanca ve diğer yabancı lisanlarla yazılmış olanlar tasnif edilmemiştir) denilmiştir. Adet itibariyle pek mahdut olan bu vesikaların münasebet düştükçe neşirleri bunların da tanınmasını ve dolayısıyla tasnifi temin edeceği şüphesizdir.

Bu vesikaların bazılarının vaktinde yapılmış Türkçe tercemelerinin de mevcut bulunması o devirde bu gibi muharrerâtın terceme şekillerini görmek fırsatını da vermektedir. Burada kayde değer bir nokta, bu gibi nâmelerin tercemelerinin asıllarından nasıl ayrılmış olduğu meselesidir. Mevzuumuz olan nâmenin zarfının üzerindeki yazı ile tercemesi ve zarfa basılan kırmızı balmumu mühür ile kordonunun bile beraber saklanmasına nazaran tercemelerinin de vaktiyle birlikte muhafaza edildiği pek tabiidir. Ancak Arşivimizin tarihçesinde yazıldığı vechile maalesef evrakın bünyesi bir çok sebeplerle bozulmuş, bu meyanda gayri islâmî evrak ta ayrılarak bir zümre yapılmıştır. Bu indî tasnif yapılmamış olsaydı, ilk tasnifte bu gibi nâmelerin asılları, tercemeleri ile beraber bulunacak ve tam yerini alacaktı. Bu suretle ayrılması, diğer bir tasnif ve tetkiki icap ettirmekle beraber, ileride türkçe tercemelerinin aranılarak ona göre fişlerine şerhler vermek zaruretini de intaç etmektedir ki bu sebepten arşiv malzemesinin bünyesinin bozulmaması hususunda pek hassas davranılması lüzumu bir kere daha tebarüz etmektedir.

Bu yazı ile gayr-i islâmî lisanlarla yazılmış zümreyi teşkil eden vesikalardan Louis XVI. nın Selim III.'e 28-Eylül-1789 tarihinde yazılmış namesini ve tercemesini arz ediyoruz.

Selim III.'ün pek mutemedi olan ve Fransada bulunan İshak Bey vedâatiyle gelen bu nâme, 0,58 1/2 X 0,28 1/2 eb'adında olup deri üzerine siyah mürekkeple yazılmıştır ve yirmi bir satır olup fransızcadır. Satırları 0,39 1/2 santim olup sol tarafta on dört santim bir boşluk bırakılmıştır.

[1] Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv kılavuzu, fasikül I. sayfa VIII. Devlet Basımevi 1938

Başta elkabı teşkil eden iki buçuk satır ile altındaki imza kısmı iri harflerle yazılmıştır. Bunun altında Kont de Monmorin'in imzası metne nazaran daha ince harftir.

Louis XVI. nin imzasının bulunduğu yerin arkasına mavimtrak kâğıttan oyma olarak Fransız arması, kırmızı balmumu ile yapışıktır. Nâmenin bu vesika ile saklanmış olan zarfının üzerindeki yazıyı teşkil eden kısım, müdevver ve mavimtrak bir kâğıt üzerine, büyücek harflerle aşağıdaki ibareyi havidir :

“ À très Haut très Excellent très Puissant très Magnanime et très Invincible Prince le Grand Empereur des Musulmans Sultan Selim en qui tout honneur et vertu abondent Notre très cher et parfait ami „

Aynı kıt'ada kalın beyaz bir kâğıt üzerine de (Bimennihi tealâ iftihar-üs-salâfîn-i devran muhtar-ül-havâkîni zeman evreng âra-yı saltanat-i uzmâ serir pira-yi hilâfet-i kübrâ şevketlû kudretlû azametlû mehâbetlû ulu dostumuz emîrül-müminîn halife-i rûy-i zemîn padişah-ı şehinşah-ı nusretpenah-ı Süleymanvekar-ı İskenderiktidar Es-sultan-ül-gazi vel-hakan Eb-ül-megazi Sultan Selim Han edamallah ü tealâ ömrehû ve devletehû ilâ inkıraziz-zaman Hazretlerinin serir-i saltanatlarına merfu-bâd biavni Rabb-il-ibâd) suretinde bir tercemesi yapılmıştır ki aslında bulunmayan hayli kelimeler sokuşturulmuştur. Bu kâğıdın arkasına (Kıral cenaplarının nâmesi) diye yazılmış ve yekdiğerine zarfın üzerinden çıkarılan ve kırmızı balmumu ile basılmış olan Kıral'ın mühüründen geçen ince sırma kordon ile bağlanmıştır.

Tahsin ÖZ

NÂMENİN METNİ

“ Très Haut, très Excellent, très Puissant, très Magnanime et très Invincible Prince le grand Empereur des Musulmans Sultan Selim en qui tout honneur et vertu abondent Notre très cher et parfait ami. Dieu veuille augmenter votre Grandeur et Hautesse avec fin très heureuse. Le très recommandable serviteur de Votre Hautesse Ishac Bey que Dieu conserve, nous ayant fait connoitre le desir qu'il avait de retourner à Constantinople pour être à portée de recevoir les ordres de Votre Hautesse et lui rendre compte de ce qu'il a eu occasion de faire pendant son séjour en France nous n'avons pas voulu le laisser partir sans lui remettre une lettre qu'il pût présenter de notre part à Votre Hautesse. Nous avons été d'autant plus disposée à lui donner cette marque de confiance, qu'il ne nous est revenu de lui que les témoignages les plus favorables sous tous les rapports et qui ne nous

laissent aucun doute qu'Ishac Bey n'ait acquis pendant son séjour dans notre Empire les moyens de se rendre utile au service de Votre Hautesse dans toutes les occasions où Elle jugera à propos de l'employer. Nous n'entrerons dans aucun détail sur l'état des affaires qui se traitent maintenant de notre part à Constantinople, par ce que Votre Hautesse en a la plus parfaite connaissance et que notre Ambassadeur auprès d'Elle est muni de toutes les instructions propres aux circonstances. Son zèle pour la gloire de la Sublime Porte est connu de Votre Hautesse. Il s'empressera surement de lui en donner des preuves dans toutes les occasions. Nous avons espéré que la négociation entamée avec la cour de Vienne pouvoit avoir un meilleur succès, et nous nous estimions heureux d'avoir pu prouver à Votre Hautesse le moyen d'écartier un de ses ennemis, mais nous n'en serons pas moins empressés de rendre à Votre Hautesse tous les services de ce genre qui seront en notre puissance dès qu'Elle jugera que les circonstances le permettront. Nous croyons pouvoir faire observer à Votre Hautesse que ce n'est pas Elle qui a entamé la guerre présente; Elle eut surement attendu une occasion plus favorable, et surtout Elle eut voulu, avant d'en courir les risques, s'y préparer avec le plus grand soin. Elle auroit pu alors se flatter avec plus de certitude d'obtenir des succès brillants. Cette réflexion nous paraît consolante à quelques égards, en ce que si les événemens déterminaient Votre Hautesse à faire avec ses ennemis une paix qui n'eut rien d'avantageux, il n'en resulteroit rien de facheux pour la gloire personnelle et les mesures qu'Elle pourrait prendre en profitant de la tranquillité que lui donnerait la cessation de la guerre, la mettrait bientôt à portée de se faire connaître avec tout l'avantage que lui donnent heureuses qualités et les forces immenses dont Elle peut disposer. Quoiqu'il arrive, nous prions Votre Hautesse d'être bien persuadée du desir sincère que nous conserverons toujours de lui donner des preuves de notre constante amitié et de l'intérêt que nous ne cesserons de prendre à sa prospérité et à sa gloire. Sur ce Nous prions Dieu qu'il augmente les jours de votre Hautesse et les remplisse de toutes prospérités avec fin très heureuse. Ecrit en notre Chateau Impérial de Versailles le 28 Septembre 1789.

Votre très cher et
parfait Ami
Louis

Le Cte de Montmorin, Ministre et
Secrétaire D'état de sa Majesté
l'empereur de France.

MEKTUBUN TERCEMESİ

Hüvel-kerim [1]

“Şevketlû, Azametlû, Kudretlû, Mehâbetlû, Nusretlû, Emirilmü'minîn Ha-life-i ruy-i zemin, Padişah-ı âlicah-ı nusretpenah-ı Süleymanvekar-ı İskender iktidar essultanül-gazi vel-hakanü ebülmegazi Sultan Selim Han edâmallâhü tealâ ömrehu ve devletehu ilâ inkırazizzemân hazretlerinin Cenab-ı nusret meâblarına França Padişahı Hazretleri tarafından tahrir ve irsal buyu-rulan mahabbetnamenin tercemesidir ki zir ü balâda zikrolunur.

Bade elkabil - mutâde vetteşrifatil - müstemirre inha-yi dost-ı biriyala-rıdır ki cenab-ı azametmeablarının bende-i mutemetleri izzetlû İshak Bey kulları hafazahullâh, evamir-i aliyyelerine tekarrüp şerefi arzusuyle ve bu tarafta müddet-i ikametinde her ne amel ve hareket edebildiyse cümlesini efendisine ilâm etmek ümniyesiyle Asitane-i saadete avdet etmek muradını bizlere ifâde eyledikte işbu mahabbetname-i meveddethanenin tahririne bais olup yedine teslim olundu. Filvaki mîr-i mûmaileyhin itikad-ı devle-teyne lâyük ve sezâvar bir merd-i kâmil idüğü ayn-i şahadet ile müşahede ettiğimiz muamelât-ı cemîlesinden ve her taraftan hakkına sünûh eden şehadat-i mütenevvia-i tayyibeden muayyen ve mübeyyen emr-i bedihî olup França memleketinde temekkün ettiği esnada cenab-ı nusretmeab-larının hidemat-ı aliyyelerine lâzım olan âmme-i ulûm ve maarifi tahsil etmiş olup inşaallahürrahman şerefyafta-î istihdam olduğu hususlarda inayet-i bâri ile hacîl ve şermsar olmayacağı bilâreyptir.

El'ân Devlet-i Aliyye-i ebet istimrarda taraf-ı dostanemizden mükâleme olunan umurun ahvaline dair bir harf-ı cedit silk-i tahrire götürülmek münasip görünmedi; zira ahvalât-ı mezkûrenin cümlesi muhat-ı ilm-i âlem-âraları olduğundan kat'-ı nazar atebe-i aliyye-i saadet âşîyanlarında mukim elçimiz dâileri dahi şimdilik hale müteallık muradât-ı hayriyyemizi bilip lâzım geldikçe ilâm ve izhardan hâli olmayacağı malûmunuzdur. Elçi-i müşarünileyhin Devlet-i Aliyye-i ebetpeyvendin menfaatiçün ne rütbe gayretkeş idüğü cenab-ı şevketmeablarının dahi malûmlarıdır; elbette fırsat düştükçe gayûrane hareket edeceği mukarrerdir; bundan akdem Nemçe devletiyle zuhur eden emr-i musalaha bervech-i ahsen husulpezir

[1] Belleten, Türk Tarih Kurumu Sayı: 5 - 6.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No : E. 12278

Louis XVI. nın yukarıda metni yazılan nâmesinin zamanında yapılmış olan bu tercemesi Prof. İ. H. Uzunçarşılı tarafından neşredildiği zaman yukarıda arzedildiği vechile ayrılmış olan aslının buldurulmasına imkân yoktu. Binaenaleyh bu defâ aslı ile mukayese olunabil-mek üzere tekrar neşrine zaruret görülmüştür.

olur ümidinde idik ve ib'ad-ı ahad-ı adüvveyn احد عدوين ümniyesi sebab-i iftiharımız olmuştu; ancak المبد يدبر والله يقدر el'abdü yüdebbir vallâhü yukaddir mülâhazasiyle teselliyâb olmuşuzdur, baümid-i an ki buna mânent hidemât-ı seniyye-i nev zuhur eder ise savb-ı merama isalesine اين دوست in dost-i sadıklarının bezl-i kudret ve inzımmam-ı himmet edeceğimizden kat'a iştibahları kalmıya. Felillâhilhamdü velminne cenab-ı azamet meab-larının cülûs-ı hümâyûn-ı şevketmakrunlarından esbak ebvab-ı mücadele fetholunmuştu; yoksa eyyam-ı saltanat-ı bâsaadetlerinde sefer açmak iktıza edeydi لامحالة lâme hâle fırsat-ı bihtere muntazırlar olup bu misilü em-r-i mühimme mübaşeret etmezden evvel tedarükâtını ahsen veçhile âmâde kılıp tarik-ı fütihat ü megaziyi âsânter kılmış olurlardı; ol sebepten yana eğer biemrillahi tealâ cenab-ı nusretmeâbları âdâlarına sulh vermek mukadder ise dahi kendi şan ve şöhretlerinin ayine-i mücellâsına gubar getürmüş bir vaz' u hareket sayılmazdı; bel [belki] inşaelmennân esna-yı sulh u salâhta esbab-ı ceng u cidâl hâzır ve âmâde kılıp badehu ankaribizzeman zamir-i münirlerinde merkûz olan sıfât-ı mustahsenelerini izhar ve zir-i kabz-ı tasarruflarında mevcut kudret-i bîhad ve kuvvet-i lâyutaklarını derkâr edip şaşaa-i ahter-i bülentleri aktâr-ı cihanı pürnur ideceği memulümüzdür ve her surette mercudur ki cenab-ı saadet me-âbları bu dost-ı vefadarlarının hayırhah ve devletcuylarını ve dostlukta müdaviim ve mülâzim olacağımızı bileler [1] Baki dergâh-ı rabbül'âlemine her daim dua ve niyaz kıldığımız budur ki hermişe cenab-ı nusret me-âbları hıfz-ı Hudada memun olup dermesned-i kâmrânî ve derminassa-i cihanbanî müstedim olalar. Tahriren fi medînet-is sultanıyyet-il Versalya fi yevmissamini aşer min şehri septambır liseneti tis'a ve semanine ve seb'a mie ve elf an Milâdı İsa a. m.

Elhalis-ül fuad Louis

Tahtehu

Elkont dö Monmorin [2] Vezir
ve Kâtibüssırr-ı Hazret-i
Padişahı França halâ

[1] Bu nâme, Avusturyalılarla muahede akdini müteakip gelmiştir. Louis XVI. zıppan sulhu tavsiye ediyor. Fransada bu sırada inkılâp başlamıştır.

[2] Aynı tarihte Fransa Başvekili Kont de Monmorin'den Selim III'e bir arıza gelmektedir ki bunun da tercemesi Belletenin 5-6 ncı sayısında 245 inci sayfasında münderiçtir. Mavimtrak bir kâğıt üzerine yazılmış olan aslı ve zarfının üstü Topkapı Sarayı Müzesi arşivinin 2/2 numarasında mahfuz bulunmaktadır.